

Tür Sonrası Dönem: İpten Dönerler

Post Genre Period: Gallowwalkers

Mehmet Fatih
KARAOĞLAN

Atatürk Üniversitesi, İletişim
Fakültesi, Radyo, Televizyon ve
Sinema Bölümü, Erzurum, Türkiye

Öz

Hollywood sineması kendi içinde kurduğu sistemle farklı film türlerinin oluşmasını sağlamıştır. Toplumda beğenilen filmlerin sistematik şekilde yapılması filmlerin tek olma özelliğini yok edip tür uyuşmalarına sebep olmaktadır. Hollywood sinemasında stüdyo sisteminde filmler türlere göre yapılmış ve buna bağlı olarak sınıflandırılmıştır. Sinema maliyetli bir sanattır ve seyircinin beklentileri vardır. Hedeflenen izleyici kitlesine uygun türde filmler yapılması aynı zamanda o dönemin popüler konu, oyuncu ve türlerinin tercih edilmesi sinema sektöründe önem verilen konulardan biridir.

Günümüzde bazı film türleri unutulmakta bazıları ise birçok türü içinde barındırmaktadır. Çalışmanın evrenini tür filmleri oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı günümüzde tek bir türe bağlı kalınmadan birçok türün bir arada olduğu hibrit türde filmler yapıldığını görünür kılmaktır. Tür filmlerinin tarihi sürecine bağlı olarak günümüzde birçok türün bir arada olduğu tür sonrası dönem ele alınmıştır. Son yıllarda çıkan filmlerden "İpten Dönerler-Gallowwalkers" filminin bu kapsamda tür çözümlemesi yapılmıştır. Bu çalışmada amaçlı örneklem tekniğiyle belirlenen film içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Yapılan tür çözümlemesinde western ve korku türünün unsurları filmde görülmektedir. Ayrıca yine filmde fantastik, aksiyon ve romantik film öğelerine yer verildiği de görülmektedir. Bu durum film türlerinin zamana karşı verdiği bir yenileşme hareketi olarak okunmaktadır. Günümüzde filmlerde belli bir türe ait filmlerden ziyade izleyici beğenilerine bağlı olarak birkaç türün melezleşmesinden doğan filmler yaygındır.

Anahtar Kelimeler: Tür, tür sineması, Western sineması, korku sineması, tür çözümlemesi

ABSTRACT

Film genres were shaped within the scope of Hollywood cinema and came to life. The systematic production of films that people like in society destroys the singularity of films and causes genre conventions. In the studio system of Hollywood cinema, movies were made according to genres and classified accordingly. Cinema is a costly art, and the audience has expectations. Making movies suitable for the targeted audience, actors, and genres of that period is one of the important issues in the cinema industry.

Today, while some film genres are on the verge of being forgotten, sometimes there are films that combine many genres. The universe of the study consists of genre films. The aim of the study is to make it visible that hybrid films are made today, in which many genres are combined, without being tied to a single genre. Depending on the historical process of genre films, the post-genre period in which many genres are together today is discussed. In this context, a genre analysis of the movie "The Rope Spinners—Gallowwalkers," one of the movies released in recent years, was made. In this study, the movie determined by the purposive sampling technique was analyzed by the descriptive content analysis method. In the genre analysis, elements of the western and horror genres were observed in the film. It is also seen that fantastic, action and romantic film elements are also included in the film. This situation is read as a renewal movement of film genres against time. Nowadays, films that are born from the hybridization of several genres depending on audience tastes are more common than films belonging to a certain genre.

Keywords: Genre, genre analysis, genre cinema, horror cinema, Western cinema

Geliş Tarihi/Received: 29.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 16.11.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 21.12.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Mehmet Fatih KARAOĞLAN

E-mail: ecmehmetfatih@gmail.com

Cite this article as: Karaoğlan, M. F.

(2022). Post genre period:

Gallowwalkers. *Communicata*,

1(24), 20-28.

Content of this journal is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

Giriş

Sinemada tür kavramı Hollywood sinemasıyla şekil bulmuştur. Ancak tür kelimesini irdelediğimizde tarihi çok daha eskiye dayanmaktadır. Tür, Fransızca "genre" sözcüğünün karşılığıdır.

Sanat alanındaki eserlerin sınıflandırılması ve gruplara ayrılması amacıyla türler kullanılmıştır. Doğa bilimlerine ait sınıflama kültürel alana taşınarak Avrupa da bir takım sanat eserleri sınıflandırılmıştır.

Burada sanat eserine ait bazı nitelikler öne çıkmaktadır. Mesela halka ait olan, günlük ve sıradan nitelikli resimler ile yüce olanı ve soyluları inceleyen klasik resimlerin karşıtlığı söz konusudur. Yani tür ikinci sınıf olarak görülürken klasik eser sanatçıları orjinalliğe dem vurmaktadır. Sonuç olarak yüksek sanatı anlayabilmek için belli bir bilgi ve birikime ihtiyaç varken popüler sanatı ise sıradan insanların anlayabileceği seviyede olduğu söylenebilir (Tudor, 2011, s. 117–125).

Herbert Gans'a göre yüksek sanat şunlardan oluşur:

"Yenilik, yaratma, biçimde deneme, toplumsal, siyasal ve felsefi problemleri derinlikli bir şekilde işleme, çeşitli seviyelerde okunabilme" (Aktaran Öztürk, 2000, s. 37).

Popüler kültürün çıkış noktalarında dönüm noktası Sanayi Devrimi kabul edilir ve bu dönemde taşradan şehirlere yerleşen işçi/insan yığınlarına kitle tabiri kullanılmıştır. Sonuçta kitlelerin tüketmiş olduğu kültürü temsil eder popüler kültürdür. Türler popüler sanata dahil edilir. 20 yüzyılda Kitle Kültürüne ve Kültür Endüstrisine¹ yapılan eleştiriler popüler kültürü de yapmıştır. Ekonomik çıkarları gözetilen ve egemene hizmet eden teknolojik araçlar bu çıkarların devamlılığına hizmet etmektedir ve tür filmleri de bu bakış açısında düşünülmüştür (Öztürk, 2008, s. 11–15).

Klasik sinema; 1915-1948 dönemini kapsamaktadır. Çerçevenin sabit kalarak kesilmeden yapılan çekimler, alan derinliği, uzun planlar, sahnelerde neden sonuç ilişkisine dayanan (dengeli olduğu) bu dönemin özellikleridir. Modern sinema anlayışının temelleri eskiye dayansa da kültürel ve teknolojik değişimlere bağlı modern sinema anlayışı ortaya çıkmıştır. Işık, dekor, renk gibi birçok yol ile düşünceler ifade edilmiştir. Modern sinema temelleri Alman dış vurumculuğu ve Fransız Avangart Sineması oluşturur (Bazin, 2000, s. 34–38).

Peter Wollen 1972'de Godard'ın Doğu Rüzgarı üzerine yazdığı çalışmada klasik sinema ile karşı sinemayı şu şekilde karşılaştırmıştır: Klasik Sinema; geçişli anlatı, özdeşleşme, saydamlık, tek diegesis, kapalılık, hoşlanma ve kurmaca iken Karşı Sinema; geçişsiz anlatı, yabancılaşma, öne çıkma, çoğul diegesis, açıklık, rahatsız olma, gerçeklik (Wollen, 1972, s. 120–129).

Sinemada kültür ve teknolojiye bağlı değişimlerin olması sinemada filmi seyreden izleyici beğenilerinin de değişimine neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda son yıllarda gözlemlenen filmlerde tek bir türe ait filmlerden ziyade birkaç türün bir arada olduğu film türlerinin beğenisinin oluşmasıdır.

Tür ve Tür Sineması Üzerine

Tür kelimesi Fransızca kökenli bir kelime olup, ortak özelliklere sahip nesnelere topluluğu olarak adlandırılmaktadır. Türk Dil Kurumuna göre tür; içerik, biçim ve amaç yönünden özellik gösteren sanat çeşidi olarak tanımlanmıştır. Yani tür sanat dallarındaki eserlerin gruplar halinde toplanması sonucu, bu grupların belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Dolayısıyla bir sınıflama amacıyla ilgilidir (Abisel, 2016, s. 14). Tür, filmleri belirli ortak biçim ve içerik özelliklerini baz alarak sınıflamaya olanak sunar. Sonuçta tür popüler kültür ürünüdür ve belirli tekrar ve aynı özelliklerin sunulmasından oluşmaktadır. Aynı zamanda tür filmleri seyircilerin

kolaylıkla ayırt edip kavrayacağı, bir dizi anlatı ve temsil yeteneğine dayanır. Dolayısıyla her belirli türe ait ortaya konan şablonlar (biçim ve içerik olarak) o türün özelliklerinde kendini gösterir. Tekrar eden motifler öngörülebilirlikleriyle tanıdıklık duygusu verir, izleyiciye kolaylık sağlar. Türler izleyici beklentisini de ifade eder ve ona göre yapım süreçleri şekillenir. Tür adına elde edilen hasılat veya satış başarısı filmlerin aynı tür için reklam ve pazarlaması için bir avantaj unsuru olarak görülür. Türler zaman içinde değişken bir süreci kapsarken bu durumun oluşmasında seyirci beklentisi küçümsenmez. Sonuçta türlerde uyulaşım² ve değişkenlik gösterir (Barnwell, 2015, s. 192).

Film türleri sinemada yapım aşaması, pazarlama aşaması ve tüketim aşamalarının bir parçasıdır. Sonuçta yapılacak filmde belli bir izleyici hedeflenmektedir. Buna uygun pazarlama teknikleri kullanılır. Örneğin filmlerin afişleri seçilen kültüre uygun olmalıdır. Seyirciler kendi zevklerine uygun türde filmleri seçmektedir.

Popüler kültürün en belirgin örnekleri Hollywood Sinemasında bulunmaktadır. Tür kavramını ortaya atan yine Hollywood Sinemasıdır. Yapılmış filmler dünya çapında izleyici kitlesine ulaşmıştır. Hollywood Sinemasını taklit etmek isteyen başka sinemalar çıksa da bu başarıyı yakalayamamışlardır. Sonuçta Hollywood sineması stüdyo sisteminin yanında sinema türlerini de ortaya koyarak dünyanın en büyük sinema endüstrisine dönüşmüştür (Abisel, 2016, s. 27).

Türler yaşanan çağın koşulları ile teknolojik gelişmelerle yakından ilgilidir. Sinema seyircisi ilk tür kavramı yerleştiği süreçte beğenilerin oluşmasında sadece türler değil dönemin şartları ve oyunculara önem vermiştir. Zaten Hollywood yıldızı yaratma işi bir noktada buradan çıkmıştır denebilir. Ancak zaman içinde teknoloji gelişmiş, çekim teknikleri ve kullanılan yöntemler değişince insanların beğenileri de değişmiştir.

"Bir eserin hangi türe gireceğinin saptanmasında, onun başat özellikleri rol oynar. Dolayısıyla, aynı türe giren eserlerde, aynı biçimsel özellik, tüm diğer özellikleri kendi yönetici etkisine diz çöktürür ve "başat olanı" örgütleyici, yapılaştırmacı rolünü üstlenir. Bu özelliğin varlığı, bir türe katılmak için tek başına yeterli değildir; aynı zamanda, "başat işlev"i de icra etmiş olması gerekir" (Abisel, 2016, s. 40).

Sinema endüstrisinde tecimseli örgütleyen bütün ülkelerde filmlere ait türler ortaya çıkmıştır. Hollywood sineması başat rol oynayan konumundadır ve diğer ülke sinema endüstrilerinin beklentilerinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Hollywood sineması 1920 li yıllardan itibaren başat rol oynamış, sinemada çeşitli formüller uygulamış, rekabetçi bir ortamda neyin satacağını belirlemiştir (Abisel, 2016, s. 41). Sinemanın üç önemli sacayağı bulunmaktadır. Yapım, dağıtım ve gösterim.³ Dağıtım ayağını elinde bulunduran sinemaya hakim olur. Dünyanın yaklaşık %95 dağıtımı ABD şirketine aittir.

² Uyulaşım, sanatçı ve izleyici arasında, bir sanat eserindeki bazı yapıllıkların gerçek gibi kabulüne dayalı varsayılan anlaşmadır.

³ Sinemada egemen sistem her zaman dağıtım bölümünü elinde tutar. Siz istediğiniz kadar iyi filmler yapsanız da egemen olan güç yapılan filmleri göstermediği sürece filmin seyirci ile buluşma şansı kalmamış olur. Hollywood sineması gösterim ayağını sürekli elinde tutarak bu sektörde egemen olmaya çalışmıştır. Gösterilen salonlar dağıtıcı firmalar ile sürekli bir koordinasyon içinde hareket eder. Hatta bu Hollywood un tekeline engel olmak için Avrupa sineması zamanında kotalar ve ABD filmlerine extra vergiler getirmiş olsa da duruma çözüm olamamıştır. Çünkü Hollywood sineması duruma hakim olabilmek için aynı zamanda izleyici beğenilerini dikkate almış ve insanların düşünmesinden ve sistem eleştirisi yapmasından ziyade düşünmeden güzelce vakit geçirebileceği filmlere yönelmişlerdir (Abisel, 2016, s.226)

¹ Kültür endüstrisi kavramını ilk defa Frankfurt Okulu düşünürlerinden Adorno ve Horkheimer dile getirmiştir. Aydınlanmanın Dialektiği kitabında tahakkümün kültürel boyutu, sıradan gündelik yaşamın estetik hale getirilmesi, kültür denilen kavramın aynı bir fabrika gibi ticarileşen, standartlaşan ve toplumsal yabancılaşmaya dikkat çeken bir kelimedir (Adorno, 2003, s. 76-83).

Film türlerinin özellikleri ise (Bordwell, 2009, s. 321);

- Ticari başarı hedeflenir.
- Türler statik değil dinamiktir ve dönemin şartlarına göre şekillenir.
- Zaman içinde bir grup film türün içinden ayrışıp kendine ait özelliklerle özgünlük kazanabilir. İşte bu filmler alt türleri oluşturur.

Steve Nale türlerin zaman içinde kavranması gerektiğini dile getirmiştir. Türler zamanla gelişir, değişir ve birbirinden bazı öğeleri ödünç alır (Bordwell, 2009, s. 329).

Tür filmlerinin çeşitlenmesi ve alt türlerin oluşmasında Hollywood sinemasındaki stüdyo sisteminin çok büyük etkisi vardır. Aynı bir fabrika gibi bu stüdyolarda birçok film izleyiciye sunulmuş ve beğeni gören filmler için benzer formüller geliştirilmiştir (Aşni, 2021, s. 1).

Hollywood sinemasının stüdyo sisteminin çok etkili olduğu ve tür filmlerinin çeşitlendiği 1920 sonrası dönemde film türlerinin nasıl tanımlanacağı ve nasıl ortaya çıktığı konusunda bir uzlaşma söz konusu değildir. Andrew Tudor, herkesin anlaştığı tür tanımı yapmanın zorluklarından bahsetmektedir. Tudor'a göre türü belirleyen şeyler yalnızca filmin niteliklerinden kaynaklanmaz; tür aynı zamanda üretildiği ve değerlendirildiği kültüre ya da topluma göre de anlam kazanmaktadır. Bu nedenle türün üretildiği topluma bakılması gerekir (Tudor, 2011, s. 117–125). Christine Gledhill, türü sinema endüstrisinin içinde yer alan kapitalist işleyiş stili üzerinden değerlendirmektedir. Türlerin, yıldızlar gibi stüdyo düzeninin standartlaşma ve ürün çeşitlendirmeye yönelik ikili gereksinimiyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Bordwell, 2009, s. 328). Steve Neale, türleri yapılaşma tarzları, süreçler olarak anlamlandırır. Tür, endüstri-özne-metin arasındaki uyulaşmaların bir ürünü olarak ortaya çıkar. Türler sadece filmlerden oluşmaz; aynı zamanda seyirci beklentilerinden de oluşur (Bordwell, 2009, s. 325).

Tür kuramı filmdeki belirli yinelemelere dayalı modelleri incelemektedir. Auter Kuramında⁴ ise yönetmen ayrıcalıklı bir konumda yer almaktadır. Tür filmlerinin yapımında ise kuramın aksine endüstriyel bir karakter benimsenmiştir. Diğer bir ifade yönetmenlerin karakteristik özelliklerini çektiği filmlerde sürekli görmektedir ve bu durum sanat anlayışından kaynaklanmaktadır. Halbuki tür filmlerindeki yinelemeler sanat anlayışından değil ticari amaçlıdır (Barnwell, 2015, s. 192).

Filmlere kuramsal bakılacak olunursa; popüler filmlerin yapılımasındaki en önemli maksat ticari olmasıdır. İnsanlar sıradan şeyleri izleyerek eğlenirler. Dolayısıyla eğlenmenin çok da saygın olmayan bir amacı vardır. Ancak endüstrinin dışında kalan filmler genelde arayış, sorgulama, farklılık, yenilik, özgünlük gibi sebeplerle sanat filmleri üretmek aslında bir nevi sistem eleştirisi getirmişlerdir. Tür filmlerine bağlı kalan, uyulaşmalarla ortaya koyulmuş filmlerde sanatçının elinden özgürce oluşturma yetisi alınmıştır (Abisel, 2016, s. 41).

⁴ Auteur kuramı ilk olarak Alexandre Astruc'un 1948 tarihli "Yeni Bir Avangardın Doğuşu: Kalem-Kamera" isimli yazısında kullanılmıştır. Astruc, auteur yönetimde aynı bir yazar edasıyla kalemi olduğundan söz eder. İşte bu kalem alıcının tamda kendisidir. Astruc'a göre bu yöntemle yönetmen kamerayı kalem gibi kullanmalıdır. Yani auteur kuramına göre yönetmen hem senarist hem de filmin her noktasında çekimi içinde yer alan kişidir. Bu teoriyi ortaya koyan kişi ise Francois Trufoit'dir. Ona göre iyi veya kötü filmde ziyade iyi veya kötü yönetmenlerin olduğu ve yönetmenin filmin her aşamasında yer alması gerektiğini savunur. Hatta bu durum öyle bir hal almıştır ki sinemada Fransız Yeni Dalgasında önem kazanmıştır (Teksoy, 2005, s:483)

Popüler filmlerin incelenmesi 1940'lara dayanmaktadır. O dönemde Fransa'da gündeme gelen Auter yaklaşımı etkili olmuştur. O dönemin şartlarının yanı sıra türler aracılığı ile sinemada başyapıtlar üretileceği fikrini olgunlaştırmıştır. Yani tür filmlerinde de estetik yanların olabileceği fikridir. 1960 yıllarının ortalarında ise Tür filmlerinin sanat filmi olma sorunsalı bir kenara bırakılmış filmlerde anlamın nasıl inşa edildiği üzerine çalışmalar yapılmıştır. Sadece bir metin ya da birçok metindeki anlamlandırma sistemini kavrayabilmek için anlatsal kodlar belirlenmiştir. Ama Dudley Andrew'in de belirttiği gibi tür eleştirisi 1970'lere kadar yine de biçimciliğin etkisinden tam olarak kurtulamamış; türler durağan bir yapı olarak ele alınmıştır (Abisel, 2016, s. 34).

1970 lerde ise film türlerinde ideoloji ve söylem üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Egemen söylemler ile sinemadaki söylemler incelenerek birbirleriyle ilişkisine bakılmıştır. Aslında üzerinde durulması gereken filmlerin nasıl işlendiği olması gerekirken daha çok neden bu şekilde işlendiği üzerine çalışmalar yapılmıştır. İzleyicilerin özdeşleşme, algılama biçimleri ve temsil meseleleri üzerinde durulmuştur (Abisel, 2016, s. 35).

Marksist ve Feminist görüşü benimseyen araştırmacılar film türlerinin egemen görüşü meşrulaştırdıklarını savunmuşlardır. 1970'lerdeki temel görüş tür sineması toplumsal meseleleri yaşam öyküsü kapsamında değerlendirdiği ve genel işleyen sistemi olumladığıdır. Tür filmlerinin biçimsel ve tematik özelliklerinin bir çeşit gerçeklik etkisi yarattığı ve egemen kurumları ve geleneksel değerleri meşrulaştırdığı savunulmuştur (Ryan, 2010).

Ryan ve Kellner ise bu yaklaşıma karşı çıkarak film türlerinin tek boyutlu değerlendirilemeyeceğini savunmuştur. Türlerin farklı temsilileri barındırdığını savunan Ryan ve Kellner, bu temsillerin tarihsel süreçle ilişki içinde incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bir filmin anlamının yorumlanmasında; toplumsal ve siyasal bağlam ve anlamın metinde kuruluğu, izleyici ve endüstri dinamiklerinin göz ardı edilmeden bir bütün içinde birçok etkenin dikkate alınarak incelenmesi gerektiği vurgusunu yapmışlardır (Ryan, 2010, s. 120).

Western Sineması

Western, bir mitoloji ile bir ifade aracının buluşmasından ortaya çıkmıştır. Batıya ait olmak anlamına gelen 'Western'; ABD'nin Atlantik kıyısından içerilere, batıya doğru göç esnasındaki olaylarla başlayan yaşam biçimi ve kültürüdür. Bu kelime vahşi batı kelimesinin kavramsallaşmasında etkili olmuştur.

Western Amerikan kültürünü yansıtan bir kavramdır ve western filmleri seyircilere Amerika'ya ait olan ideolojik, ekonomik, politik ve kültürel göstergeler sunmaktadır. Western filmleri belirli bir zaman aralığını baz alan ve Amerika da belli bir bölgede olan olaylar zincirinin beyaz perdeye yansımasıdır. Western filmleri 1865 ile 1890 yılları arasında Missipi'nin batısında geçen olaylar zincirini baz almaktadır (Teksoy, 2005, s. 224).

Western filmlerini besleyen en önemli kaynakların başında eski dönemlerdeki Kuzey Batı Amerika'daki izcilerin ve avcılara ait olan maceralar gelir. O dönem filmlerinde rehin alınan "Beyaz Adam" imgesinin nasıl kurtarıldığını, yine o dönem filmlerinde Batı'ya düzen ve kanunun nasıl getirildiği ve bir anlamda "Çit Alanı"nın nasıl oluşturulduğunu anlatan basit popüler hikayeler dikkat çekmektedir. Avrupa ve Doğu'dan göç eden insanlar Amerika'da kendilerini Amerikalı gibi hissetmeleri ve bir düzen, sistem ve kültürün varlığı western filmleri ile mümkün kılınmıştır. Vahşi Batı denmesinde o dönemde yaşayan yerlilerin yaşam biçimleri

ve doğa zorluklarından (çöller, kayalıklar, kanyonlar, nehirler...vs) dolayı 'vahşi' sıfatını almıştır.

Yine bu süreçte kasabaların kurulması, çiftçilerin hayvan sürülerinin sahipleriyle ve süvarilerin yerlilerle girdikleri mücadele, demiryolu yapımı, altın arama çabaları yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak da soyguncu grupların ve kovboyluğun doğuşu gerçekleşmiş ve bunlarda western filmlerine yansımıştır (Abisel, 2016, s. 79).

Yine bu süreçte kasabaların kurulması, çiftçilerin hayvan sürülerinin sahipleriyle ve süvarilerin yerlilerle girdikleri mücadele, demiryolu yapımı, altın arama çabaları yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak da soyguncu grupların ve kovboyluğun doğuşu gerçekleşmiş ve bunlarda western filmlerine yansımıştır (Abisel, 2016, s. 90).

Robert Wharshow Western Filmleri ile Amerikan kapitalizminin 20. yüzyılda kitada yaşadığı ilerlemeler sırasında meydana gelen ideolojik çatışmaları beyazperde de nasıl göze güzel gelecek şekilde vurgulandığı ile ilgilenmiştir (Abisel, 2016, s. 71).

Frank Gruber, klasik westernlerin içerdiği yedi ana formülasyonu şu şekilde belirlemiştir (Varner, 2008, s. 17);

Şerif hikayesinde, bir kanun adamının ve bu kişinin yaşadıkları görülür.

Kanun dışı hikayede ise kanundışı çetelere ait birçok aksiyon olaylarını görülür.

Süvari ve yerli hikayesinde ise bakir yerlerin ve yabancı olan bölgelerin beyaz insanlar tarafından evcilleştirilmesi ve medenileştirilmesini görülür.

İntikam hikayesinde ise bir durumun öcü alınacağı ve ayrıntılı takip ve kovalamaca sahnelerini görülür.

İmparatorluk hikayesinde, hiçlikten zengin olma durumu söz konusudur. Bu durum bir petrol veya çiftlik kurarak gerçekleşmektedir.

Çiftlik hikayesinde, daha büyük toprağa sahip kişiler küçük toprak sahiplerini tehdit etmesi veya haydutların tehdit ettiği hayvan çiftliklerinin hikayesi anlatılır.

Pasifik Birliği hikayesinde, telgraf hattı, demiryolu hattı veya başka bir modern teknoloji yada ulaşım sistemi yapımından bahseder.

Aslında bu hikayeleri tek başına görebileceğimiz gibi birkaçını bir arada görmekte mümkündür. Filmlerde olay örgüsü genel olarak belirli bir sıralamada kendini gösterir. Will Wright western filmlerinin anlatı yapısını meydana getiren on altı temel özellikten bahseder (Wright, 1975, s. 48–49).

Aslında bu anlatılanlar birçok filmde gözlenen Vlademir Propp'un⁵ masallardaki olay örgüsünü akllara getirmektedir.

Western Filmlerinde Karakter ve Tema

Western Filmlerinde nedensellik ilkesi benimsenmiştir. Western Filmlerinde sorunlar her zaman şiddetle çözülür. Düello sahneleriyle özdeşleştirilen Western Filmlerinde genellikle iki kişiden biri ölmektedir. Bireycilik ön planda olurken filmlerde kişisel başarı, intikam ve rekabet olay örgüsü içinde genellikle yer alır.

Western Filmlerinde yasaların konması, düzenin kurulması her ne kadar vahşi batıda olsa alınan kararlar birey değil topluluk lehine olmaktadır. Bireyler yanlış bir şey yaptıklarında kimsenin

toplumdan ve kanunlardan üstün olmadığını göstermek için suçlular herkesin huzurunda asılırlardı. Western Filmleri denetim altında olmayan tehlikeli ve aynı zamanda doğal ortamları içermektedir. (çöller, geniş ırmaklar, ormanlar, karlı dağlar, sonu olmayan araziler...vs) Yani her an bir macera yaşanacak hissi vardır. Batıda beyaz insanların öğrettiği 'özel mülkiyet' ve 'rekabet' kendi içinde bazı çelişkili durumları da beraberinde getirmektedir. Suç işleyenlere karşı atlı takipler Western Filmlerinin vazgeçilmezleri arasındadır. Bu takipte kasabada iyi silah kullanan şerif seçilir ve yakasına yıldız takılır, kötü bir durumda kasabadaki erkeklerden yardım ister ve atla kovalamaca sahnelerine tanık olunur. Kovboy için en önemli şey atlarıdır. Yasa ve düzen adına ilk öne çıkarılan kurum ailedir. Ailede ataerkil⁶ sistem vardır. Kovboy filmlerde hep yalnız yaşayan kahramanlardır. Burada bireycilik öne çıkmaktadır. Western Filmlerinde tren yolu yapımı, altın madenleri ve bunların yanında soyguncu tayfasını oluşturun kötü karakterler yer almaktadır. Kovboy bir ortamda düzensizliği ortadan kaldırdıktan sonra gün batımında yalnız başına başka maceralara doğru yol almaktadır. Ayrıca kovboyun yerleşik bir yaşamı ve eşleri bulunmazdı. Western Filmlerinde kadın erkeğe bağımlı yaşayan bir karakter olarak anılır (Abisel, 2016, s. 100).

Western Filmlerinde Görsel Anlatım

Filmlerde ilk göze çarpan doğa manzaralarıdır. Yine bu doğa da insanın mücadelesi anlatılmaktadır. Posta arabaları ve gün batımı sahneleri yine filmin vazgeçilmez unsurları arasında yer almaktadır. Düellolar genelde kasabanın ortasında kıraç topraklarda ve genelde rüzgar seslerinin duyulduğu ve dikenlerin rüzgardan hareket ettiği sahneler hep olmuştur. Filmlerde kementi bulunan kovboy, tütün çiğneyen ve yere tüküren haydut, askılı pantolon giyen çiftçiler, tütün sarıp içen traşlı kasaba halkı, yakasında yıldız bulunan şerif...vs Kovboyun kendine özgü yürüyüşü, şapkası, silahı, fuları, kementi, tozluğu, kemeri zamanla sembolleşmiştir. Filmde yerlilere ayrı bir parantez açmak gerekir, çıplak halleri, başındaki tüyleri, çadırları, boyalı vücutları, trompetleri, içtikleri pipo tarzı sigaraları...vs Süvariler filmlerde düzeni temsil ederken lokomotif ise doğuyu temsil etmekteydi. Filmde yine sembolleşmiş görüntülere at ve bufalo sürüleri verilebilir. Vahşi bir çöl ortamı olduğundan ikonlaşan başka bir hayvan ise leş yiyen akbabalardır. At erkekliğin, iktidarın ve sadakatin simgesidir. Western filmlerinde kandan hep uzak durulmuştur. Yine filmlerde çeşitli müzikler önemli yer tutmaktadır. Bazı doğal sesler de (kapı gıcırması, rüzgar sesi, ısıklık sesi ..vb) yine bu filmlerle özdeşleşmiştir (Abisel, 2015, s. 112–113).

Korku Sineması

Korku, insanın yaşamında var olan en temel duygulardan bir tanesidir. Yunancada "phryke" kelimesinden türeyen ve titreme anlamına gelen korku kelimesi, şok edici görsel uyarana kendiliğinden tepkidir, "tikinti ve terör ile birleşen" aynı zamanda "kötülük ve korkutucuyu şekillendirmenin, kavramsallaştırmanın ve onunla başa çıkmanın yolu" anlamına gelmektedir (Kawin, 2012).

Freud a göre korku gerçek ve nevrotik olmak üzere iki kısımda incelenebilir (Freud, 1993, s. 227) . Gerçek olan korku etrafımızdaki tehlikeler karşısında oluşabilecek kötü durumlara karşı bir tepkidir. Bu tehlikeli durum karşısında birey değerlendirme yapıp kendini korumak adına önlem almasıdır. Bu durumda birey saldırıya geçme, savunma veya korunma adına bir karar verir. İşte

⁵ Vlademir Propp, halkbilim, göstergebilim ve budunbilim üzerine çalışmalar yapmış bilim adamlarından biridir. "Masalın biçimbilimi" adlı eserinde olağanüstü masallarda tekrar eden 31 işlevden bahseder. Bu işlevlere göre aslında olağanüstü masal örgüsü bütün masallarda benzerleri gözlenmektedir (Bars, 2014, s. 83).

⁶ Ataerkil Sistem, erkek otoritesine dayanan ve erkeğin sözünün geçtiği toplumsal örgütlenme sistemidir.

koru burada bireyin hayatta kalması veya bütünlüğünü koruma anlamında önemli bir görev üstlenmiştir. Aynı zamanda birey varlığının bütünlüğünü korumak adına birçok şeyi sorgular ve bilinmeyenleri bilmek ister. Nevrotik korku ise gerçek var olmayan ama bireyin bilinçaltında harekete geçmesiyle tehlike var gibi kendini tehlike içinde hissetmesidir (Freud, 1993, s. 242). Kısaca nevroitik korku bastırılmış olan korkuların ana temelini oluşturan duygu ve bilinçaltımızın aktifleşmesi veya harekete geçmesidir. Birey için ölüm bir muammadır. Bireyin ölüm düşüncesini bir yere koyamaz ve o düşünceyi ötelemez. Ölüm duygusu tekin olmayan bir duygudur ve zihin o duyguları bastırır ve yabancılaştırır. Bilinmezlik insanın istemediği bir durumdur ve bu duyguyla yüzleşmek istemeyen zihin sürekli öteleme yapar. İşte bu bilinmezlik durumu ortaya çıktığında veya yakınlaşma olduğunda insanda korku başlar (Çağlayan, 2020, s. 545).

Sinema bu duyguları ne kadar manipüle etse de sonuçta bunu aktif hale getirecek olan izleyicidir. Korku filmi izleyen seyirci, filmde ölümü veya vücut bütünlüğünü tehdit eden unsurları görmektedir. Bu durum izleyicinin korkmasına sebep olmaktadır (Çağlayan, 2020, s. 544).

Sinema türünün en uzun ömürlü ve kapsamlı türü korkudur (Abisel, 2016, s. 116). Bu türün tarihsel sürecinde ilk çekilen korku filmi Georges Méliès'in 1896 yılında çektiği "*Le Manoir du Diable*" adlı filmidir. Bu filmde yarasanın şeytana dönüşmesi konu alınmıştır ve ilk korku filminde dini öğeler kullanılmıştır. Yine 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar genelde 'şeytani güçler' konusuna değinilmiştir. İlk dönemde faydalanılan kaynaklardan biri edebiyattır. Kısaca romanlar, mitler, masallar, efsanelerden çok fazla faydalanılmış ve bunlara bağlı uyarlamalar yapılmıştır. Mesela Mary Shelly'in 1818 yılında yazdığı romandan uyarlanan "*Frankenstein*" sinemada doktorun yarattığı yaratık üzerine durulmuştur. Bir süre sonra dünyada meydana gelen savaşların ve salgın hastalıklara bağlı olarak 'ölüm' teması önemli yer tutmuş bunların sonucunda 'zombi' filmleri sahnelerde yerini almıştır. Yine savaş döneminde meydana gelen ekonomik sorunlara bağlı açlıktır. Bu dönemde Dışa Vurumcu Alman Sineması'nın karakteristik özellikleri olan kitlesel kaygı ve ruhsal bunalımlar filmlerde görmek mümkündür. Bu döneme özel Dr. Caligari'nin Muayenesi örnek verilebilir. İkinci Dünya Savaşı sonrası atılan atom bombasına bağlı canlılarda gözlenen değişimler ve de kimyasal savaş korkusu korku filmlerinde konuların 'canavar' filmlerine kaymasına neden olmuştur. O dönem gözlenen mutasyon geçiren yaratıklar günümüzde süper kahraman-macera filmlerinde gözlenmektedir. Yine 1960'lı yıllarda kimyasal savaş için yapılan sığınaklar korku filmlerinde en sık kullanılan mekanlar haline gelmiştir. 1970'li yıllarda ise seri katil filmleri çok ilgi görmeye başlamış, hatta bu tür filmler 1980'lerin sonuna kadar izlenmiştir. Seri katil filmlerinde yoğun şiddet unsurları yüzünden bazı filmlerin gösterimi bile yasaklanmıştır. Günümüzde ise küresel bazı oluşumları ancak tek korku olarak değil aynı zamanda macera öğelerini de içinde barındıran filmler yapılmaktadır. Korku filmleri sinemanın en uzun ömürlü ve kapsamlı türüdür. Bu tür dönemin şartlarına göre şekillenmiştir (Genç, 2020). Örneğin İkinci Dünya Savaşı sonrasında savaş dönemine ait ceset ve öldürülme sahnelerini

koru filmlerinde gözlemlenmektedir. Ayrıca yine soğuk savaş döneminde ortaya çıkan salgın hastalıklar korku filmlerinde konu olarak işlenmiştir.

Korku Filmlerinin Alt Türü Olan Zombi Filmleri. Korku filmlerinin ait alt türlerin ortaya çıkmasında; o dönemlere ait mitlerden, olaylardan ve o dönemin kültüründen etkilenilmiştir. Dünyada çok farklı kültür vardır ve her kültürün yaşadığı olaylar farklılık gösterir. Korku duygusu insanın doğası gereği ortak noktalar içersede farklı kültürlerle ait korku hikayeleri farklılaşmaktadır. Buna bağlı olarak farklı kültürdeki insanların korktukları unsurlarda farklı olabilmektedir.

İlk korku filmleri, yaygın bir izleyici kitlesini amaçlayan uzun metrajlı filmlerdi. Bundan sonraki süreçteki korku sinemasına ait izleyici kitlesi küçülmüş ve ustalaşmıştır. Sonraki süreçte çekilen filmler daha kısa metrajlı olmuştur (Tohill & Tombs, 2005, s. 32).

Buna bağlı olarak uzmanlaşan korku filmi seyircisi beğenileri karşısında alt türler oluşmaya başlamıştır. Maurice Yacowar korku filmlerinin alt türlerini beş başlık altında toplamıştır. Bunlar; Doğal Saldırı, Canavar, Aptallar Gemisi, Düşen Kent, Hayatta kalma'dır (Aytekin, 2013, s. 68).

Bruce F. Kawin ise üç başlıkta toplamıştır. Bunlar ise psikoz yada psikopat öyküleri, canavar öyküleri ve doğaüstü hikayeler.

Mesut Aytekin yazdığı makalesinde günümüzde korku filmlerinin alt türlerini dokuz başlık altında toplamıştır (Aytekin, 2013, s. 67-78). Bunlar; Cadı, Hayalet, Vampir, Doğüstü yaratık ve canavar, Şeytan, Zombi, Doğanın intikamı, Mumya, Seri katil ve sapık filmleridir.

"*Zombi metaforu, ölen insanların toprak tarafından lanetli olarak kabul edilip bereket, yeniden doğuş, günahlardan arınma, huzur bulunan yer olma özellikleriyle toprağın reddetmesi ile işkili olarak ortaya çıkmıştır.*" (Kotan, 2022, s. 185).

Zombi filmlerinde ölenlerin tekrardan dirilmesiyle meydana gelen 'zombiler' ruhsuz bedenlerdir. Korku filmlerinin diğer karakterlerine nazaran daha ilkel, cansız ve kabadırlar. Zombi kelimesinin kökenine bakarsak bu Karayip Denizinde ada olan Haiti'ye ait bir kelimedir (Aytekin, 2013, s. 76). Zombi sözcüğü bu bölgede bazı dini ritüeller ve kimyasal karışımlar yapılarak diriltiilen ölümler için kullanılmıştır. Zombiler ucube görüntüleriyle, topraktan çıkmış, çürümüş bedenleri hızlı olmayan hareketleri ile etrafta dolaşırlar. Zombiler genelde akıldan yoksun dünyada ne için dirilmişlerse veya yaşama dönmüşse onu yapmak için hareket ederler. Bu yaratıkların tekrardan uyanmaları da farklı sebeplerle olabilmektedir. Bazen bir kişi tarafından, bazen belli ritüellerle, bazen de yılın belli dönemlerinde uyanabilmektedir. Zombi korkusunda genel olarak ölümlerin dirilip öcünü alacağı yatmaktadır. Freud'a göre bu endişe durumunun altında yatan bilinçaltındaki suçluluk psikolojisidir (Mannoni, 1992, s. 28). Genel olarak tekrar dünyaya gelen zombiler bu dünyanın tadını çıkararlardan öcünü almak istemektedir. Zombiler filmlerde ölüm korkusunu aksettirmek yerine politik ve felsefi fikirleri anlatmak için kullanılır. George Romero'nun 1968 yılında çektiği "*Ölümler Gecesi*" filmi türün anlam yaratıcısı olarak görülür. Bu dönemde toplumun sosyo-politik durumunu çok iyi bir şekilde yansıtmıştır. Romero'nun bu filminden sonra zombi filmlerine seyircinin ilgisi artmış ve buna bağlı zombi filmlerinin üretimi de artmıştır. 1970 sonrasında ise zombi filmlerinin başka bir alt türü gündem olmuş ve 'Yamyam' filmleri seyirci tarafından ilgi görmüştür. Yine aynı yıllarda 'Nazi Zombi' filmleri ilgi görmüştür (Aytekin, 2013, s. 78).

⁷ Dışa Vurumcu Alman Sineması, Almanya da birinci dünya savaşı sonrasında 1924-27 yılları arasında savaşın verdiği yaralar sonucunda Alman toplumunda gözlenen bunalımlı halin dışa çıkmasıyla ortaya çıkan bir türdür. Bu türde iki tip Alman insanından bahsedilebilir. Birincisi gayet saygılı, düzgün, mantıklı hareket eden bir kişi varken ikincisinde savaştan dolayı bunalıma girmiş içinde fırtınalar kopan bir kişilik. İşte Almanlar bunu dışa vurmak için dekor, oyunculuk, kostüm, makyaj ve aydınlatma gibi unsurları film adına gerçekliği anlatmanın yanında filmin anlamını oluşturduğunu düşünmektedir (Onaran, 1999, s. 123)

Korku Filmlerinde Görsel Anlatım. Korku sineması da mevcut edebi geleneği izlemiş ve baştan itibaren seyircide öğrenme, ele geçirme, yararlanma arzuları ile karşılaşılması muhtemel tehlikeli, acı ve yok olma tehdidinin oluşturduğu engeller arasındaki çelişki ağırlık verilmiştir (Abisel, 2016, s. 179). Filmde faydalanma ile tehlike çelişkisi anlatının işleyiş sistemini harekete geçirmektedir. Korku filmlerinde ölüm ve diğer korkularının işlenmesinde 'bilinmeyen' teması önemlidir. Bu 'bilinmeyene' yönelik kuşku aslında bilinmeyenden kaynaklı korkuya dayanmaktadır. Filmlerde hep bir bilinmezlik vurgusu izleyicide tedirginlik ve korku hissi verir.

Korku filmlerinde çatışma üzerine kurulu bir sistem mevcuttur. Filmde yasak bilgiye ulaşma isteği toplumsal dengeyi bozmaktadır. Sonuçta bu gizli bilgilere karşı alınan cevaplar değişimi ortaya koymaktadır (tez-antitez-sentez). Korku filmlerinde her şeyin anlaşılır olması ve bunun içinde basit bir şekilde anlatılması çok önemlidir. Bu sağlandıktan sonra uyuşmalar önemli bir yer tutmaktadır. Burada asıl hedeflenen filmi anlamaya çalışan bir seyirci değil tamamen duygusal alana yöneltilmiş bir seyirci hedeflemektir (Abisel, 2016, s. 130).

Korku filmlerinde sinematografik olarak çeşitli teknikler kullanılarak izleyicide dehşet duygusu yaratılırken, gerilim filmlerinde de belirsizlik ve endişe duyguları yaratılmaktadır. Dolayısıyla filmlerde izleyiciye dehşete düşürecek görsel unsurların uyuşmaları filmlerde çok sık kullanılmıştır. Sahneler tekrar da etse izleyici doğası gereği aynı tepkileri vermekte, konu farklı da olsa korku sahneleri pek değişmemektedir (Abisel, 2016, s. 136).

Çekilen ilk korku filmlerinde kanlı faaliyetler ve cinayetler ekrana getirmekten ziyade sezdirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle, savaştan sonra çekilen korku filmlerinde şiddet sahneleri yer almıştır. Savaş dönemine ait yaralı bedenler ve ceset sahneleri izleyiciye pek etkilememiştir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak görsel ve işitsel etkiler daha iyi kullanılmıştır. Zaman geçtikçe korku filmleri daha kanlı olmaya başlamıştır (Abisel, 2016).

Bir korku filminde en temel noktalardan biri çaresizlik ve kısırlılık duygusunun yaratılmasıdır. Yine ürkütücü bir ortam oluşturmak ve gerilim yaratmak için ışık-gölge ayarlaması, mizansene, kamera kullanımına ilişkin çeşitli uyuşmalar kullanılmaktadır. Bazen hiç korkutucu olmayan bir nesne merceğe seçimi, aydınlatma ve kamera açılarıyla korkutucu bir sahne haline getirilmektedir. Korku filmlerinde belirsizlik ön planda olduğu için böyle bir ortam yaratabilmek için ışık gölge veya aydınlık-karanlık zıtlıklarından faydalanılır. Karanlık bir ortamda gizlenmiş bir şey varmış gibi yapıp tedirginlik yaratılmaktadır (Abisel, 2016, s. 179).

Korku filmlerinde izleyicide endişe duygularını yaratmak ve bu duygunun korkuya dönüşmesi için tehlikenin bir şekilde sezdirilmesi gerekmektedir. Genelde sinematografik olarak korku unsurları uyuşım şeklinde oluşturulmuştur. Korku unsurlarına örnek olarak, perdenin aniden uçması, hareket eden bir eylemin aniden durması, karanlıkta hisirdayan bir ses, pencerenin çarpması, kapıya uzanan el, kopuk telefona ait kablo gibi birçok unsura başvurulur. Bazen alt veya üst açı çekim tekniği de kullanılabilir. Bazen de sanki katil izleyiciymiş gibi onun gözünden çekimler yapılmaktadır. (öznel çekim tekniği) Böylece izleyici katille özdeşleştirilemeye zorlanıyor ve tedirginlik hissi oluşturulmuş olunuyor. Yine seyirci bir sonraki sahnede kötü şeylerin olacağını hissediyor ve olacıklardan habersiz kurbanların ne tepki vereceğini merak ediyordur. Burada önemli bir noktada çekim sayısı ve süresi uzadığında seyirciye olan etkinin azalacağı kanısındır. O yüzden süre ve çekim sayısını iyi ayarlamak gerekir. Yine tehlikenin

sadece seyirciye gösterilmesi gerilimi arttırmaktadır. Bazen korku filmlerinde sessizlik izleyiciye tedirginlik verebilir. Bazen de ortamın ambiyansına uygun seslerle tedirginlik hissi artırılmış olunur. Korku filmlerinde sıradan, hiç tedirginlik vermeyen bir görüntüde değişik ses efektleri kullanılarak gerilim zirveye çıkarılmakta ve izleyicide tedirgin edici bir duygu bırakılmaktadır. Mesela merdiven ya da kapı gıcırması, ayak sesi, nefes alma sesi, kalp atışı gibi sesler insanda tedirginlik ve merak hissi vermektir (Abisel, 2016, s. 157).

Çalışmanın Metodolojisi

Çalışmanın Amacı

Seyircisinin ilgisini en fazla çeken Hollywood sineması, anlatı yapısı ile teknik özellikleriyle tür sineması olarak anılmaktadır. Filmlerin kendi içerisindeki benzerlik ya da farklılıklarla türlerin özelliklerini görünür kılan Hollywood sinemasında tarihsel diyalektik süreçte izleyici beğenilerine göre türsel anlamda melezleşmelerin görüldüğü dikkat çekmektedir. Bu ana varsayımdan hareketle çalışmanın amacı, Hollywood sinemasının iki önemli türü olan korku ve westernin farklı anlatısal özelliklerinin sinemada nasıl bir arada işlendiğinin görünür kılınmasıdır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel veri analiz yöntemlerinden birisi olan içerik analizi ile konu kapsamında literatürden elde edilen veriler, belirli kategorilerle ortaya koyularak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle çözümlemesi yapılan filmin diyalogları, olay örgüsü, karakterleri, karakterlerin birbirleriyle olan ilişkileri, kılık-kıyafet, zaman, mekân kısacası bütün görsel ve sessel birimlerin anlamlandırılarak yorumlanması mümkün hale gelmektedir. İçerik analizi yöntemi ile elde edilen veriler daha yakından incelenmektedir. Ayrıca bu veriler açık ve anlaşılır kılan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 89).

Çalışmanın Örnekleme

Çalışmada tür sineması içerisinde tür özelliklerinin birbirine yaklaşarak aralarındaki ayrımların silikleştiği "İpten Dönerler-Gallow walkers" (2012) filmi çözümlenmiştir. Bu film, ele alınan konu kapsamında amaçlı örneklem tekniği ile belirlenmiş olup, çalışmanın amacını ortaya koyması bakımından anlamlı veriler sunmaktadır. Diğer taraftan korku ve western sinemasının teknik ve anlatı özelliklerinin birlikte yer aldığı bu filmin çözümlenmesinde oluşturulmuş kategoriler çalışmanın özgün olduğunu göstermektedir.

Gallowwalkers (İpten Dönerler) Filminin Konusu ve Künyesi

Filmin Sinemada Gösterim Tarihi: 6 Ekim 2012

Filmin Süresi: 1 Saat 32 Dakika

Filmin Türü: Western, Korku

Yönetmen: Andrew Goth

Senarist: Andrew Goth, Joanne Reay

Oyuncular: Wesley Snipes (Aman), Riley Simith (Fabulos), Kevin Howarth (Kansa), Tanit Phoenix (Angel), Simona Roman (Kiss Cut), Steven Elber (Apollo Jones)

Filmin Orijinal Adı: Gallowwalkers⁸

Filmin Konusu

Aman 'ın annesi tanrıya ettiği yeminden döner bir rahibedir. Aman'ın tuhaf bir özelliği vardır ve öldürdüğü herkes öldükten

⁸ Gallowwalkers(ipten dönerler) filminin konusu ve künyesi hakkında bilgi 01.11.2022 tarihinde bu linkten alınmıştır. <https://www.sinemalar.com/film/44850/gallowwalkers>

Şekil 1.
Gallowwalkers Film Afışı

sonra zombi olarak yeniden doğmaktadır. Aman belli bir yaşa gelince annesinin yanında kalmaması emredilir. Bu durum karşısında Aman bir mezbahane de kendine yeni bir yuva bulur. Aman burada genç kız Angel'e aşık olur. aralarında güzel bir ilişki başlar. Bir gün Angel'i çiftlikte tek başına bırakan Aman ve Angel'in annesi kasabaya giderler. Bu sırada o bölgede terör estiren Kansa ve ekibi çiftliğe gelirler. Kansa'nın oğlu daha gençliğe yeni girmiş biridir. Babası oğlunun tam bir erkek olmasını istemektedir ve çiftlikteki tek kalan Angel'i oğluna hediye eder. Angel tecavüze uğramıştır ve bu durumu kendine yediremez ve intihar eder. Aman sevdiği kıza tecavüz edilmesi ve Angel'i kaybetmenin verdiği öfkeyle Kansa ve çetesinin peşine düşer. Ancak ortada şöyle bir sorun vardır, Aman'ın silahıyla ölen herkes zombi olarak dirilmektedir. Kansa ve çetesi ölmüştür ancak bu sefer onlar Aman'ın peşine düşmüştür. Aman bu kadar kalabalık bir zombi çetesine baş edebilmek için kendine bir yardımcı bulmalıdır. Bu kişi Fabulos'dur. Filmde bundan sonra Kansa ve çetesinden oluşan zombilerle Aman ve Fabulos'un amansız mücadelesine tanık oluruz.

İpten Dönerler Filminin Analizi

Bu çalışmada amaçlı örneklem tekniğiyle belirlenen film betimsel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

'İpten Dönerler' filminin çözümlenmesinde türsel eleştiri yaklaşımında benzer karakterler, mekanlar, temalar, entrika yapıları ve ticari olarak nitelenen tür filmlerini ele alınmaktadır. Türsel eleştiri temel olarak çeşitli türlere ait ana formların, anlatı yapılarının, ana fikirlerin, mekanların, karakterlerin, kısaca bütün anlam bilimsel ve söz dizimsel unsurların tanımlandığı ve sınıflandığı bir kapsam

inde gerçekleşir (Özden, 2004, s. 211–212). Çalışmayı teşkil eden 'İpten Dönerler' filminin ikonografik, anlatı yapısı ve türsel karakterler açısından incelemesi yapılmıştır.

Anlatı Yapısı

Filmde anlatı yapısına bakıldığında bir kovboyun sevdiği kızın öldürülmesi üzerine aldığı intikam konusu işlenmiştir. Filmin hemen başında Santiago Dağlarındaki bir efsaneden bahseder. Bu efsaneye göre bu dağların altında bir yerlerde cennet ve cehennem arasında bir kapı bulunduğu ve bu kapıyı kutsal bir kız kardeşliğin koruduğu anlatılmaktadır. Bu kız kardeşliğin dualarının gücünün lanetlilerin yaşayanlara işkence etmekten alıkoyduğundan bahseder. Filmin çıkış noktası bir fahişe gebedir ve çaresizlikten hırsızlık yapmaya başlar. Bu fahişe bir gün yakalanır ve asılacağı sırada kız kardeşler bu kıza kurtarır ve himayelerine alırlar. Fahişe oğlunu doğurur ancak kız kardeşler cehennem kapısının çocuk yetiştirilecek yer olmadığı söylenir ve erkek çocuk olan Aman dan vazgeçmesini isterler. Aman yetimhaneye bırakılır. Aman yetimhanede büyür ve oradan ayrıldıktan sonra onu dul bir mezbahane sahibi kadın yanına alır. Kadının Aman ile aynı yaşta bir kıza vardır ve Aman bu kızla birlikte büyür. Bu kız Aman'ın her şeyidir. Bir gün Aman mezbahane yokken sevdiği kıza Kansa ve çetesi tecavüz eder. Kız hamiledir. Aman kızın öcünü almak için uzun süre Kansa ve çetesinin peşine düşer ve bir gün onlar hapse düşmüşken hepsini yakalayıp öldürür. Geri evine döneceği sırada çölde ölmek üzeredir. Tam öleceği sırada annesi tanrıya yalvarır ve oğlunun ölmemesini ister. Tanrı oğlunu öldürmez ancak onun kurşunuyla ölen herkesin tekrardan dirileceğini (zombi) söyler.

Aman eve geri geldiğinde sevdiği kız ölmüştür. Ancak Aman peşine bir zombi ordusu takarak eve dönmüştür. Aman bunun farkındadır. Bu orduyla başa çıkamayacağını bilen Aman kendine yardım etmesi için asılacağı sırada Fabulos'u kurtarır ve yanına alır. Bundan sonraki süreçte zombi ordusu intikamlarını almak için Aman a mezbahane de saldırır. Ancak Kansa buraya gitmez. Aman ve Fabulos çetede tüm zombileri tek tek öldürür. Öldürme işleminde ya kafalarına ateş edilmektedir ya da kafalarını koparmaktadırlar. Çünkü Aman başka türlü vurduğunda yine ölmeyecek ve peşine düşeceklerdir. Bu çetin savaşın sonunda Fabulos kan kaybından öleceği sırada Aman ona ateş eder ve Fabulos da zombi olur. Ancak Aman'a yardım eden bir zombi olmuştur. Filmin son bölümünde Kansa ölen oğlunu tekrardan diriltmek için Santiago dağlarındaki gizli kapıyı bulur ve oğlunu diriltmeye çalışır. Ancak Aman onun bu dağlara geleceğini bildiği için oda oraya gider ve Fabulos ile beraber Kansa'yı ve tekrardan dirilmemiş oğlunu kafasından vururlar. 'İpten Dönerler' filmi klasik anlatı yapısına sahiptir ve bu klasik anlatı biçiminin ana öğelerini kullanmıştır. Kısaca giriş, gelişme, doruk ve sonuç şeklinde bir yapıya sahiptir. Bu filmdeki anlatıda ana çatışma sevdiği kıza tecavüz edilerek ölmesine neden olan kişilerin öldürülmesi ve kızın intikamının alınmasıdır. Doruk noktasında Aman ve yardımcısı Fabulos'un peşlerinde olan zombileri öldürmesi işlenir. Sonuç kısmında ölen kızın mezarında huzur içinde yatması sağlanmıştır. Frank Guruber'in western filmlerinde yedi temel temadan olan intikam teması filmde gözlenmektedir. Burada tek Aman'ın sevdiği kızın ölüm intikamı düşünülmemeli aynı zamanda zombilerin intikamı da mevcuttur.

Rick Altman tür incelemesinde türlerin anlam bilimsel veya söz dizimsel olduğunu söyler. Buna bağlı olarak anlam bilimsel türlerde belirli unsurların varlığının olması beklenmektedir (Butler, 2011, s. 123). Western için bu unsurlar; kovboylar, şerif, idam edilen insanlar, uçsuz çorak topraklar, çöller, atlar silahlar, Kızılderili baskınları, yeni yapılan tren yolu. Ayrıca filmde kovboy müziklerini

andıran geçiş efektleri mevcuttur. İncelenen filmde Kızılderili baskınları görülmesine de diğer tüm anlam bilimsel unsurlar görülmektedir. Söz dizimsel yönde Söz dizimsel yöne bakarsak belli bir intikam konusu işlenmektedir. Ayrıca filmin çıkış noktası bir mite dayandığından ve tanrının sesi, ölen insanların dirilmesi gibi öğeleri barındırmaktadır. Filmde aniden çıkan zombiler, kafa koparma sahneleri, kan sahneleri korku unsurlarını göstermektedir. Film türsel olarak westernin hemen hemen bütün bileşenlerini barındırmasının yanında korku ve fantastik yönleri de ağır basmaktadır.

Türsel Karakterler

Türsel karakterler türlerin incelediği çatışmaların sembolleştirilmesine sağlayan anlam bilimsel öğeleri bulan bir figürleştirme alanı sağlamaktadırlar. Bu bakımdan türsel karakterler tür filmlerinin eksiksiz tanımlanabilmeleri ve değerlendirilmeleri hakkında bir ölçüt sağlamaktadırlar (Özden, 2004, s. 253).

Western filmlerinde en öne çıkan türsel karakterlerinden bir tanesi kovboylardır (Şekil 1). Bu anlamda kovboy simgesi Amerika kültürünün ana simgelerinden birini oluşturmaktadır.

Kovboy filmlerinde birçok kahraman barındırabilir. Filmlerde iyiler, kötüler, erkek kahramanlar, kadınlar ve yerliler bulunur. Ancak genelde kovboy karakteri erkekler kahraman olarak gözümüze çarpar. Filmlerde özgürlüğünün peşinden koşan, adaletli, bir kadını seven ancak ona bağlanmayan, kesin bir yeri olmayan kovboy karakteri Western filmlerinde çok değerlidir. Kovboyun Amerikan kültürünü yansıtan yapıtaşlarından biridir. O döneme ait kovboyun bindiği at, çizmeleri, pantolonu şapkası, silahı... vb bir çok unsur dönemin simgelerini yansıtmaktadır. Bu döneme ait kovboy karakteri idealize Amerikan bireyini ifade eder. Western filmleri ile halka ideal Amerikan bireyinin nasıl olması gerektiği vurgusu bilinçaltına işlenmektedir.

İncelenen filmde Aman karakteri filmin kahramanıdır ve sevdiği kadın uğruna birçok çileye göğüs germiştir. Western filmlerinde adalet duygusu genelde kendi adaletlerini kendileri sağlamaya gayret eder. Yasanın ve düzenin tam oturmadığı ortamda iyiler ile kötüler arasında bir adalet çatışmasının yaşanması ve buna bağlı şiddetin meşrulaştırılmasıdır. Genelde bir haksızlık veya anlaşamama durumunda meydana da düello yapılmaktadır. Adalet konusunda yine yakasında yıldız olan iyi silah kullanan şerifler bulunur. Eğer ki toplumun huzuru bozulursa bu düzen şeriften sorulmaktadır. İncelenen filmde ana karakter Aman'dır. Kahramana yardım eden Fabulos bulunmaktadır. Aman'ın sevdiği kıza tecavüz edilmesi ve ardından öldürülmesinin hesabını normalde adalet sorması gerekir. Ancak Aman kendi hesabını kendi görmek istemiştir. Filmde kötü karakterlerin zombiye dönüşmeleri ve Aman'ın peşine düşmeleri iyi-kötü karakterlerin çatışmasından çok daha farklı boyuta taşınmıştır. Filmimiz klasik Western filmlerinden biraz daha farklıdır. Çünkü film sadece klasik Western filmlerinin unsurlarının yanında korku, fantastik, aksiyon ve aşk unsurlarını da bünyesinde barındırmaktadır. Bu durumda doğal olarak filmin hem türünü değiştirmiştir hem de zamana bağlı olarak seyirci profilinin de değişmesine neden olmuştur. Western filmleri bir uygarlığın doğuş mücadelesini anlatmaktadır. Son dönemde çekilen filmler western unsurlarının yanında başka türleri de içeren unsurları içinde barındırmaktadır.

İkonografi

Western filmlerinde filme daha ilk başladığınız andan itibaren 'vahşi batı' tabiri direk kendini göstermektedir. O kovboylara ait klasik giyim tarzları, çorak topraklar, atlar, düellolar ve buna benzer birçok durum filmlerde uyulaşım şeklinde devam etmektedir.

Western filmlerinde eylemler, iyice kararlaştırılmış mekanlarda - düello kasabanın sokağında, soygun demiryolunda, altın arama dağlarda, takip kıraç topraklarda, kavga barda, yerli saldırısına hazırlık kalede, topluluğun bir araya gelişi kilisede vb.- gerçekleştiğinden, bu mekanların görsel vasıfları türün ikonografisinin kaynağını oluşturmaktadır (Abisel, 2016, s. 113).

Bu türe ilişkin bütün çiğneyip yere tüküren kişinin kötü bir çeteye mensup olduğunu, askılı pantolon giyen kişinin çiftçi, yakasında yıldız olan kişinin şerif, koyu renkli kıyafet ve kordonlu saat takan kişinin kumarbaz olduğu hemen anlaşılabilir. Çadırların, boyaların, saçlarındaki tüylerin, çıplak gezmelerinin ve buna benzer birçok unsur yerlileri tasvir eder. Resmi kıyafetli düzenle hareket eden, trompet sesleri ise süvarileri yani resmi düzeni temsil eder. Yerliler ötekileri temsil etmektedir.

Filmlerde düelloların bir ritüel haline gelmesi şiddetin meşrulaştırılmasında önemli bir kriterdir.

Yine western filmlerinde bazı hayvanlar ikonografik değer kazanmıştır. Bunlarında başında atlar gelir. Bunun dışında uçsuz bucaksız kıraç toprak ve çöllerde gezen akbalar önemlidir. Ayrıca bu bölgede bulunan sığır sürüleri de filmlerle bütünleşmiş hayvanlardır.

Yine filmlerde tüm batıya uygarlık getirmek için inşa edilen tren yolu filmlerle bütünleşmiştir. Haberleşmede kullanılan posta ve posta arabaları, çöller ve kıraç topraklar, rüzgarda hareket eden dikenler sembolleşmiştir.

Filmde korku ikonlarından da bahsetmek mümkündür. Filmin ilk sahnelerinde karganın uçup izleyicinin yüzüne çarpıyor hissi vermesi, Mezbahane'de tek kalan Fabulos'u kovalayan başında dikenler olan zombinin olması ve kovalamaca esnasında zombinin gözünden kamera bakışı sunmaları gösterilebilir. Yine filmin başlarında Aman'ın Fabulos'u tek bir mahzene bıraktığında zombilerin aniden çıkıp koşmaları gerilim ve korkuyu aynı anda yaşamaya neden olan ikonografik görüntülerdir. Filmde baştan sona kadar hemen hemen her sahnesinde kafa koparma sahnesi ve kan görüntüleri doludur. Filmin final sahnesinde zombilerin mezbahaneye pusu kurmaları ve bir anda yalnız kalan Aman ve Fabulos'un zor anlar yaşamaları yine korku unsurlarını barındırmaktadır.

Çalışmaya konu olan 'İpten Dönenler' filmi Western ve korku sinemasının görsel betimleme unsurlarını beraber kullanmıştır. Film 19. Yüzyılda Santiago da bir efsaneye istinaden gelişen olaylar anlatılırken Korku filmin alt türlerinden biri olan zombiler yer almaktadır. Ayrıca o dönemin Amerika'sı anlatılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bir temsil alanı olan sinemada bütün türlerin temelini oluşturan Hollywood sineması merkezi olma özelliği taşımaktadır. Hollywood Sinemasında stüdyo sistemi, yıldız oyuncu kavramı ve tür pratiği başlıkları üzerinden değerlendirildiğinde farklı türlerin uyuşması söz konusudur.

Türlerin oluşmasında sinemanın önemli öncülü olan seyirci beğenisinin bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişime bağlı olarak evrildiği görülmektedir. Dolayısıyla tek bir türün sınırları içerisine sıkıştırılmış olmasının yerine çeşitli ve farklı türlerin temel geçirgenliği bu noktada anlamlıdır.

Hollywood Sineması'nın ilk türlerinden birisi olan Western, Amerika Kültürünün ve toplumsal yapısının izlerini taşıyan ideolojik bir

anlatıya sahiptir. Fakat zamanla kendi coğrafi sınırlarının dışına taşan ve popüler olma özelliği ile tüm dünyada yaygın hale gelen bir türdür. Western filmlerinin temel dinamiğinde özellikle Kuzey Batı Amerika'daki izci ve avcı maceraları, kasabaların kurulması süreci, göç edenlerle yerli halk arasındaki mücadeleler, altın arama çabaları gibi anlatılar mevcuttur. Western Sineması kapsamında; "posta arabaları", "Kızılderili", "kovboy", "şerif", "kurak topraklar", "düello sahneleri" gibi unsurlar öne çıkmaktadır.

Sinema tarihinin en uzun soluklu ve kapsamlı türü olan Korku Sineması da tarihsel diyalektik süreç içerisinde westernle uyulaşım sağlamıştır. Korku sinemasının hem bir alt türü hem de önemli bir korku karakteri olan "zombiler" ruhsuz bedenler olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada analizi yapılan film bu yönüyle bir taraftan western diğer taraftan ise korku sinemasının temel belirleyicilerini içeren bir anlatıya sahiptir. Diğer taraftan filmde doğa üstü güçlerin yer aldığı ve tanrının konuşturulduğu fantastik öğelere yer verilmesi de türlerin uyuşması açısından önemlidir. Ayrıca filmde Aman ile Angel arasındaki aşk ilişkisi yine filmde romantik öğelere yer verildiğini de destekler niteliktedir.

"İpten Dönenler" filminde kullanılan posta arabaları, uçsuz bucaksız çöller, kırıç topraklar, kovboylar, düello sahneleri, takip sahneleri, kovboylara ait giyim tarzları western türüne ait ikonografik kodları içerirken, filmin anlatı yapısında zombi karakterlerinin korku unsuru olarak sunulması iki türün geçirgenliğine bir vurgu niteliği taşımaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Abisel, N. (2016). *Popüler sinema ve film türleri*. De Ki yayınları.
- Adorno, T. W. (2005). Kültür endüstrisiniyeniden düşünürken B. O. Doğan (Çev.). *Cogito Dergisi*, 36, 76–83.
- Aşni, D. (2021). *Hollywood biyografik film türünün Türk sinemasına yansımaları* [Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi].
- Aydın Çağlayan, E. (2020). Korku sinemasının cazibesi üzerine felsefi ve psikolojik bir inceleme. *Sineflozof Dergisi*, 5(9), 540–550.
- Aytekin, M. (2013). Korku sinemasında türler. *Communicata*, 5, 63–84.
- Barnwell, J. (2015). *Film yapımının temelleri*, (192). Oksijen Basım.
- Bars, M. E. (2014). Vladimir Propp'un yapısal çözümleme yöntemi çerçevesinde "Battal Gazi Destanı" filminin incelenmesi. *Journal of History School*, 7(18), 79–97.
- Bazin, A. (2000). *Sinema nedir?*. İzdüşüm Yayınları.
- Bordwell, D., & Thompson, K. (2009). *Film sanatı*. De Ki yayınları.
- Butler, A. M. (2011). *Film çalışmaları A. Toprak (Çev.)*. Kalkedon Yayınları.
- Freud, S. (1993). *Psikanalize giriş-Genel nevroz öğretisi G. Koptagel (Çev.)*. Star Yaprak Yayıncılık.
- Kawin, B. F. (2012). *Horror and the horror film*. Anthem Press.
- Kotan, S. (2022). *Korku filminin ideolojisi, ben'in içindeki öteki*. Eğitim Yayınevi.
- Mannoni, O. (1992). *Freud*. Alan Yayıncılık.
- Özden, Z. (2004). *Film eleştirisi*. İmge Kitabevi.
- Öztürk, S. (2008). *Türkiye'de iletişim düşüncesinin kökenleri*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Öztürk, S. R. (2000). *Sinemada kadın olmak*. Alan Yayıncılık.
- Ryan, M., & Kellner, D. (2010). *Çağdaş Hollywood sinemasının ideoloji ve politikası*. Ayrıntı yayınları.
- Teksoy, R. (2005). *Sinema tarihi Cilt-1*. Oğlak Yayınları.
- Tilki Sanat. (2020). Korku filmlerinin evrimi. <https://tilkisanat.com/yzilar-korku-filmlerinin-evrimi>
- Tohill, C., & Tombs, P. (2005). *Avrupa seks ve korku sineması*. Kabalıcı Yayınevi.
- Tudor, A. (2011). *Tür ve eleştirel yöntem bilim*. De Ki Yayınevi.
- Varner, P. (2008). *The A to Z of westerns in cinema*. Scarecrow Press.
- Wollen, P. (1972). *Godard and Counter Cinema: Vent D'est, film theory and criticism*. Oxford University Press.
- Wright, W. (1975). *Six guns and society: A structural study of the western*. University of California Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.